

Houden van dieren:

Dierenwelzijn bij de tijd.

D66

“

The question is not,
can they reason?
Nor can they talk?
But can they suffer?

— Jeremy Bentham

Inleiding

De afgelopen jaren heeft D66 zich hard ingezet voor een transitie in de landbouw. Een transitie naar een systeem dat beter past binnen de gigantische klimaatopgave waar we voor staan en het behoud van onze natuur. Maar ook een transitie die meer aandacht heeft voor de hoofdrolspelers van ons voedselsysteem: de Nederlandse boeren. Deze inzet is niet zonder resultaat gebleven. Met de kringlooplandbouwvisie is de grondslag gelegd voor een landbouwsysteem waarin kostbare nutriënten niet langer verloren gaan, waarin voedselproductie de natuur juist bevordert en waarmee wordt gewerkt aan een beter verdienmodel voor de boer.

Maar deze omslag is niet compleet voordat ook het landbouwdier een veel betere plek heeft gekregen. Dit betekent allereerst dat we minder dieren moeten houden in Nederland. Ook om de druk op het houd- en slachtsysteem te verlichten moeten we het aantal kippen, varkens en geiten halveren, naast een forse reductie van het aantal koeien. Met deze reductie wordt in deze kabinetsperiode een goed begin gemaakt. Maar met de overgebleven veehouderij moet nog een flinke stap gezet worden om de levensomstandigheden van dieren te verbeteren. Met dit actieplan doet D66 voorstellen die een einde kunnen helpen te maken aan de bio-industrie.

Uit de Staat van het Dier, een onderzoek van de Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) uit 2018, blijkt dat 72 procent van de Nederlandse bevolking vindt dat we een morele plicht hebben om goed voor dieren te zorgen¹. Toch worden we keer op keer geconfronteerd met allerlei misstanden in de veehouderij: varkens die levend gekookt worden, bijvoorbeeld, of dierziektes die soms ook een groot risico vormen voor de gezondheid van de mens. Het zijn rotte restanten van een voedselsysteem waarin niet het welzijn van het dier, maar het prijskaartje leidend is. Een focus op het prijskaartje dat samen met de structurele, grove tekortkomingen op het gebied van handhaving bij de Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA) en de beperkte juridische positie van het dier leidt tot *een race to the bottom* op het gebied van dierenwelzijn in Nederland. Willen we toe naar een diervriendelijk systeem, dan moeten we de juridische positie van het dier, de tekortkomingen rondom de

handhaving en de focus op het prijskaartje, flink aanpakken.

Wat D66 betreft gaan we daar nu mee aan de slag. Liever vandaag nog, dan morgen. Het dierenwelzijn moet steviger verankerd worden in het Nederlandse voedselsysteem en dus in de kringlooplandbouw. Kringlooplandbouw betekent onder andere meer aandacht en ruimte voor het dier. Dat wordt nu te vaak en al te lang over het hoofd gezien. We moeten af van de bio-industrie. En om dit te doen, doen we de volgende vijf voorstellen:

1. We verbeteren de juridische positie van het dier;
2. We pakken de structurele problemen in de handhaving aan;
3. We depolitiseren het debat;
4. We gaan voor maximale transparantie in de productie en distributie van dierlijke producten;
5. We maken dierenwelzijn ook bij internationale afspraken een belangrijk onderwerp van gesprek.

1. Een betere juridische positie voor het dier.

Een van de manieren waardoor dieren een betere positie krijgen in ons landbouwsysteem is door de rechten van het dier te verstevigen. Hiervoor moeten we kijken naar de Wet Dieren en het normenstelsel dat daarbij hoort.

Een positieve en striktere definitie van Dierenwelzijn

Op dit moment schiet de Wet Dieren tekort in het beschermen van dierenwelzijn. De criteria in de huidige wet zijn achterhaald, ontbreken of zijn te vaag geformuleerd. En dat is zorgwekkend, want op basis van deze wet worden alle regels opgesteld om gehouden dieren in Nederland te beschermen. In het hart van de Wet Dieren, artikel 1.3, wordt gedefinieerd wat de ‘intrinsieke waarde’ is van het dier en hoe deze intrinsieke waarde vertaald zou moeten worden naar de praktijk². De intrinsieke waarde van het dier is uitgewerkt langs de ‘vijf vrijheden van Brambell’ uit 1965, die dieren vrijwaren van angst, honger, dorst, pijn en beperkingen in hun natuurlijk gedrag voor zover dit redelijkerwijs kan worden verlangd.³

Alhoewel deze vrijwaringen een goede basis bieden, dragen ze niet bij aan het positieve welzijn van het dier. Ten eerste omdat de criteria niet in de laatste plaats ook in het belang zijn van de houder: een gezond dier dat geen honger of dorst heeft, levert een hogere productie op. En door de clausule “voor zover dit redelijkerwijs kan worden verlangd” in te bouwen is er meer dan voldoende ruimte voor het economisch belang. Maar ten tweede zijn vier van deze vrijheden geformuleerd vanuit de gedachte dat welzijn gelijk staat aan het ontbreken van ‘onwelzijn’, terwijl positieve aspecten van welzijn als geluk, plezier en tevredenheid, het welzijn in de zin van welbevinden, buiten beschouwing blijven. Het doet daarmee geen recht aan de vorderingen in de wetenschap van de 55 jaar sinds deze vrijheden voor het eerst werden geformuleerd. We weten inmiddels dat emoties van dieren verder kunnen gaan dan simpelweg angst, pijn of een bewustzijn van een beperking in hun natuurlijk gedrag. Volgens bioloog Frans de Waal doen we elke week wel weer een

nieuwe ontdekking over de geavanceerde cognitie bij dieren.⁴ Koeien die het leuk vinden om te leren⁵, varkens die qua emotie en intelligentie niet onder blijken te doen voor chimpansees⁶, maar ook geiten die een excellent lange termijn geheugen blijken te hebben.⁷ Het is tijd dat bij het houden van dieren, deze wetenschappelijke bevindingen een centralere plek krijgen.

Hiervoor moeten we toe naar een andere definitie, één die ook ruimte biedt aan de laatste wetenschappelijke inzichten rondom het welzijn van dieren. D66 wil daarom een positieve definitie van dierenwelzijn in de Wet Dieren introduceren, zoals aangedragen door de faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht:

“ Een individu verkeert in een staat van welzijn als het in staat is zich aan te passen aan zijn levensomstandigheden en daarmee een toestand te bereiken die het dier als positief ervaart. ”⁸

Het toepassen van deze definitie

De aangedragen definitie bestaat uit twee delen: de mogelijkheid van het individu om zich aan te passen aan de levensomstandigheden en het belang van het faciliteren van een toestand die door het individu, in dit geval het dier, als positief wordt ervaren.

Maar wat is dit aanpassingsvermogen eigenlijk en waarom is het zo belangrijk? Volgens onderzoekers aan de Universiteit Utrecht beleven dieren niet alleen acute emoties, zoals honger of stress, maar kunnen zij deze emoties ook koppelen aan andere contexten en ervaringen. De optelsom van deze ervaringen met leeftijd, genetica en hormonale omstandigheden vormen hierbij het aanpassingsvermogen van het dier. Als het aanpassingsvermogen overschreden wordt, komt het dierenwelzijn in het geding. Dit vermogen wordt bijvoorbeeld overschreden als het dier structureel te veel vervelende ervaringen of toestanden moet verduren die vervolgens niet worden gecompenseerd met positieve ervaringen of toestanden⁹. Het dier laat het zien in zijn gedrag, maar ook fysiek, wanneer het de grenzen van zijn aanpassingsvermogen nadert. Varkens gaan bijvoorbeeld in elkaars staarten of oren bijten als de grens genaderd wordt. Ook lijkt de weerstand te verminderen: er wordt meer schade opgelopen bij ziekte.¹⁰

Maar het garanderen van welzijn betekent niet alleen dat het aanpassingsvermogen niet mag worden overschreden. Ook moet een individu de eigen toestand zelf als positief ervaren. Dit kan alleen het individu zelf bepalen. Bij dieren kan deze informatie logischerwijs alleen indirect verkregen worden: ze vertellen het ons niet met woorden, maar met hun gedrag. Dat gedrag spreekt echter boekdelen. Ethologen, diergedragswetenschappers, kunnen hieruit opmaken of het dier de eigen toestand als positief ervaart.

Op dit moment bestaan nog enkele knelpunten in de objectieve waarneembaarheid van de definitie. We hebben op dit moment bijvoorbeeld nog te weinig kennis om te weten hoe de grenzen van het aanpassingsvermogen van verschillende diersoorten en –rassen eruitzien. Een nauwe samenwerking met universiteiten, ethologen en dierenartsen is daarom van groot belang in de verdere uitwerking van de nieuwe definitie voor de verschillende diersoorten.

Normenstelsel

Alhoewel het de deur opent voor een veranderend denken over dierenwelzijn, gaat het veranderen van de definitie op zichzelf niet garanderen dat dierenwelzijn op de kortere termijn beter wordt. Hiervoor moet ook het normenstelsel worden aangepakt, Dit is de lagere wetgeving die onder de Wet Dieren hangt en waarop gehandhaafd wordt.

Op dit moment kent de Nederlandse wet- en regelgeving rondom dieren¹¹ nog veel zogenaamde ‘open normen’: vage beschrijvingen waaraan de dierhouder moet voldoen, waardoor er veel ruimte bestaat voor de houder voor de invulling hiervan. Dieren mogen bijvoorbeeld bij de voortplanting geen ‘onnodig letsel’ worden aangedaan en stalruimten mogen ‘niet schadelijk’ zijn voor het dier¹². In de praktijk zien we dan ook dat deze open beschrijvingen leiden tot brede interpretaties, met als effect dat er niet gecontroleerd wordt. Uit onderzoek blijkt dat regelgeving in feite alleen gecontroleerd wordt wanneer deze concreet is.¹³ Zoals dat vleesvarkens minimaal 0,8m² leefruimte moeten hebben en de vloerbalken minimaal 88mm breed moeten zijn. Wanneer zaken niet goed meetbaar zijn - of voor meerdere interpretaties vatbaar - is het voor de NVWA lastig of onmogelijk om erop te handhaven. Handhaving blijft dan vaak achterwege. Deze conclusie volgt ook uit de evaluatie van de Wet Dieren. Het gebruik van open normen leidt tot aantasting van de geloofwaardigheid en de overzichtelijkheid van het stelsel. Ook blijkt hieruit dat er geen aanwijzingen zijn dat het gebruik van open normen heeft geleid tot meer innoverende initiatieven bij ondernemers en andere houders van dieren.

De open normen leiden tot onverschilligheid en rechtsongelijkheid in de handhaving. Een voorbeeld hiervan is het meest gebruikte afleidingsmateriaal voor varkens, de ketting met kunststof bal. In de norm, voortvloeiend uit Europese richtlijnen, werd eerst alleen gesteld dat varkens permanent moeten beschikken over ‘voldoende materiaal om te onderzoeken en mee te spelen’¹⁴. Dit liet echter veel te veel ruimte over aan interpretatie – de kunststof bal voldeed absoluut niet aan de natuurlijke wroetbehoefte. Varkens raakten zo verveeld door de kunststof bal aan de ijzeren ketting in hun lege kooi dat ze hun frustratie uitten door elkaar in de staart te bijten, een probleem dat werd opgelost door simpelweg de staarten te couperen.¹⁵ Een opstelling van concrete criteria – een brochure over hoe de norm moet worden ingevuld – volgde pas in 2019, na veel handhavingsverzoeken bij de NVWA door dierenwelzijnsorganisaties. Het kostte jaren van schrijnende dierenwelzijnstoestanden.¹⁶

Het voorbeeld toont de noodzaak aan om de open normen in te vullen. Dat kan gebeuren door gedragsdeskundigen (ethologen) de normen naar de laatste stand van de wetenschap te laten invullen. Er moet wel ruimte blijven voor innovaties. Als innovaties uit de landbouw dezelfde garanties bieden op dierenwelzijn, dan is het goed als de overheid deze erkent. Zo komt er duidelijkheid voor zowel boeren als handhavers.

D66 wil dat de minister een inventarisatie laat doen van deze normen door de NVWA en andere toezichthouders. Deze dienen verder uitgewerkt te worden. Deze normen moeten worden aangepast met een blik op ons veranderend kijken naar dierenwelzijn. Dat betekent dat ze niet alleen voor het acute welzijn moeten worden aangepast, maar ook het welzijn op de langere termijn.

Voorstel: We veranderen de definitie van dierenwelzijn in de Wet Dieren naar een positieve definitie van welzijn zoals hierboven omschreven. We werken het normenstelsel onder de Wet Dieren verder uit met beter handhaafbare normen die passen bij de nieuwe definitie.

2. Een verbeterde handhaving en toezicht.

Met het verbeteren van de juridische positie van het dier worden duidelijke kaders gesteld voor een verbeterd dierenwelzijn. Zonder dat hier goed toezicht op komt en op wordt gehandhaafd, levert het echter onvoldoende op. Daarom moeten de handhaving en het toezicht ook verbeteren.

Handhaving en toezicht nu

Op het gebied van handhaving kennen we een Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming, de Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA) en een speciale afdeling voor dieraangelegenheden bij de politie. Helaas laten de aanhoudende misstanden met betrekking tot dierenwelzijn ons zien dat de NVWA niet altijd in staat is om deze goed aan te pakken. Uit het 2Solve rapport, waarin werd onderzocht welke tekortkomingen bestaan in het toezicht op slachthuizen, bleek bijvoorbeeld dat een gebrekkige handhavingscultuur bestaat bij toezichthouders van het NVWA.¹⁷ Medewerkers voelen zich niet vrij om over misstanden binnen- of buiten de organisatie te rapporteren omdat ze zich niet voldoende gehoord voelen bij de leiding van de NVWA. De conclusie dat dierenwelzijn in de praktijk nog steeds te vaak het onderspit moet delven voor economische belangen is snel getrokken.¹⁸

Beter handhaven mogelijk maken

De misstanden in de slachthuizen moeten onder andere aangepakt worden door de bandsnelheid in slachthuizen te verlagen. Deze bandsnelheid bepaalt hoe snel de dieren achter elkaar worden geslacht. Daarnaast moet de druk op het slacht- en houdproces verlaagd worden door met een kleinere veestapel te werken die uiteindelijk ook meer oplevert voor de boer. Alleen door houderijsystemen fundamenteel te veranderen en af te zien van de intensivering van de veehouderij gaan we van pleisters plakken op systeemproblemen, naar het probleem aanpakken bij de wortel: minder druk op het hele veehouderijsysteem. In februari 2020 heeft D66 een motie ingediend om NVWA-inspecteurs de bevoegdheid te geven de

bandsnelheid te verlagen zodat het dierenwelzijn en de voedselveiligheid beter gewaarborgd wordt.¹⁹ Maar om een permanente verlaging van de bandsnelheid mogelijk te maken, moeten we minder dieren houden en het verdienmodel voor boeren verbeteren. Met kringlooplandbouw hebben we daarvoor de sleutel in handen. Het is belangrijk dat het EU-landbouwbeleid in z'n geheel wordt ingezet om kringlooplandbouw te bevorderen.

Breng dierenwelzijn (en natuur) niet onder bij LNV

De conclusie dat dierenwelzijn nog steeds het onderspit delft voor economische belangen heeft meer nodig dan alleen een lagere bandsnelheid en een kleinere veestapel. Voor radicale verandering in de cultuur van onze voedselproductie is wat ons betreft ook een herstart nodig van de organisatie van de NVWA. Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit zit vaak in een belangentegenstelling tussen economische belangen en publieke belangen zoals natuurbescherming en dierenwelzijn. D66 wil daarom dat de controle van het dierenwelzijn los van het Ministerie van LNV georganiseerd wordt. Door toezicht en handhaving op het gebied van dierenwelzijn los te koppelen van de NVWA, wordt een start gemaakt met de erkenning dat dieren meer zijn dan producten.

De vraag is echter hoe deze organisatie eruit moet zien en wat de relatie van deze organisatie zal zijn met het ministerie van LNV. Zolang de economische belangen van de landbouw ook meespelen, bestaat een mogelijkheid tot conflicterende belangen. Een optie zou zijn om de bevoegdheden die de NVWA nu heeft te beleggen bij een ander ministerie, zodat de belangen duidelijker gescheiden worden. Eén van de ministeries waar dat bijvoorbeeld zou kunnen is het ministerie van Justitie en Veiligheid, aangezien daar ook andere handhaving gerelateerde diensten in zijn onder gebracht, zoals de politie. Nader onderzoek moet uitwijzen welk ministerie het beste past. De randvoorwaarden kunnen we wél vast vaststellen: er mag geen sprake zijn van belangenverstrengelingen, het dierenwelzijn staat voorop, bij het aanneembeleid voor inspecteurs wordt dierenwelzijnsbesef een belangrijk toetsingscriterium en er gaan voldoende middelen naar de autoriteit toe.

Voorstel: We verlagen de bandsnelheid, halen de controle op dierenwelzijn weg bij de NVWA waarbij een andere minister dan die van LNV verantwoordelijk wordt voor de controle op dierenwelzijn.

3. Het debat depolitiseren

Met het inbouwen van de eerste twee 'checks' in het systeem, recht en handhaving, moet ook gewerkt worden aan het aansterken van een derde 'check'. Dit betekent dat ook in het maken van beleid een extra paar onafhankelijke ogen meekijkt of de regels wel up-to-date zijn en passen binnen de meest recente kennis over het dierenwelzijn. We doen hiervoor twee voorstellen.

Terugbrengen van grotere bevoegdheden aan de Raad van Dieraangelegenheden (RDA) in het maken van beleid.

Om te zorgen dat de rechten van dieren en de nieuwe definitie van dieren voldoende kenbaar worden gemaakt, terugkomen in het Nederlands beleid en dat het beleid 'up to date' blijft, is een autoriteit nodig die gebaseerd op de laatste wetenschappelijke inzichten kan bijdragen aan het beleid rondom het welzijn van dieren. Deze functie wordt op dit moment al gedeeltelijk vervuld door de Raad van dieraangelegenheden (RDA).

Voor de invoering van de Aanpassingswet herziening adviesstelsel in 1997 werd een algemene maatregel van bestuur (amvb) met betrekking tot de gezondheid en welzijn van dieren dan ook eerst voorgelegd aan de RDA. Met deze amvb's werden de beleidskaders geschapen voor het dierenwelzijnsbeleid in Nederland. De Raad gaf in de voorhangprocedure van zo'n amvb eerst een advies aan de minister en de Tweede Kamer alvorens deze naar de Tweede Kamer werd gestuurd. Na 1997 veranderde dit en werd de RDA eerst een overlegorgaan, waarna het zich in 2008 hervormde tot een panel van deskundigen dat adviezen gaf.²⁰ Alhoewel de RDA al veel bereikt in deze adviesrol, vindt D66 dat de RDA met zijn onafhankelijkheid van de Nederlandse

politiek weer direct invloed mag uitoefenen op beleid. Door de RDA weer in beleid en wetgevingstrajecten te betrekken en door ze hun oude functie ter consultatie bij amvb's weer terug te geven, kan de Raad een interessante apolitieke rol spelen in het verbeteren van dierenwelzijn.

Een Dierenwelzijnsombudsman

Naast de rol die het RDA speelt in het verdedigen van het dierenwelzijn in beleid, willen we ook dat de rechtspositie van het dier actief verdedigd en versterkt wordt. We stellen daarom voor dat, zoals deze ook voor kinderen bestaat, een Dierenwelzijnsombudsman wordt geïntroduceerd die de rechtmatigheid van de gedragingen van de overheid en andere private of publieke instellingen toetst aan de hand van het vigerend recht. Zo'n Dierenwelzijnsombudsman zou de bevoegdheid hebben om gevraagd en ongevraagd te onderzoeken of de overheid en andere instellingen zich houden aan de wet- en regelgeving rondom het dierenwelzijn en waar dit niet zo is zwaarwegende aanbevelingen te doen. Bijvoorbeeld in gevallen waar een NVWA suboptimaal zou presteren, zou de Dierenwelzijnsombudsman klachten kunnen behandelen en mensen kunnen verhoren. Rapporten die hieruit volgen, kunnen door het aanzien van de Ombudsman niet zomaar opzij worden geschoven.

Net als de Kinderombudsman, zou ook de Dierenwelzijnsombudsman bij het bureau van de Nationale Ombudsman worden geplaatst. Een Dierenwelzijnsombudsman is belangrijk om bepaalde prangende kwesties te depolitiseren en zoveel mogelijk vrij te maken van economische en politieke belangen. Geven we dieren écht een betere positie in onze maatschappij, dan moeten we erkennen dat hun belangen tegen economische en politieke belangen zwaarder moeten wegen.

Voorstel: We geven de Raad voor Dierenaangelegenheden hun invloed terug op beleidsvorming. We introduceren een Dierenwelzijnsombudsman om de rechtspositie van dieren te verbeteren.

4. Maximale transparantie

Met het zetten van de eerste drie stappen van dit Dierenwelzijnsplan wordt naar een voedselsysteem toegewerkt waarin dierenwelzijn een betere plek in onze samenleving krijgt. Tegelijkertijd moet voor consumenten duidelijk worden wat hun rol is in ons voedselsysteem. De consument moet de kans krijgen om diervriendelijke keuzes te maken. Op dit moment is er geen herkenbare relatie tussen wat er op de verpakking staat en het werkelijke welzijns- of duurzaamheidsniveau van het dierlijke product. Hierdoor is het voor de consument te makkelijk om alleen naar de prijs te kijken. Om de markt voor diervriendelijkere producten te stimuleren, is meer transparantie nodig. D66 wil daarom een duidelijker keurmerk vanuit de overheid over de productie van dierlijke producten.

Op dit moment bestaan in Nederland een aantal keurmerken voor het dierenwelzijn, waarvan de bekendste waarschijnlijk het Beter Leven keurmerk. Dit keurmerk betreft een initiatief van de Dierenbescherming en heeft als doel om “van binnenuit de vee-industrie diervriendelijker te krijgen”. Alhoewel D66 dit soort initiatieven aanmoedigt, vinden we dat de overheid ook haar verantwoordelijkheid moet nemen. Keurmerken als het Beter Leven Keurmerk laten zien welke dieren een ‘beter’ leven hebben gehad, maar geven niet het hele spectrum van het voedselsysteem weer. Terwijl het gros van de dieren dat in Nederland wordt gehouden is doorgefokt, pootproblemen hebben of worden aangepast aan de houderijsystemen waarin daglicht en verse (buiten) lucht een luxe zijn. Dit is op de verpakking niet te zien. Juist voor deze dieren zou de overheid een belangrijke rol kunnen en moeten spelen.

Wij willen daarom dat een Method of Production (MoP)-label wordt verplicht voor al het voedsel van dierlijke oorsprong, zoals (samengestelde producten van) vlees en zuivel. Dit kan later worden uitgebreid naar andere sectoren waar dieren voor productie worden gebruikt: bijvoorbeeld voedsel, kleding, medicijnen, make-up en entertainment. D66 wil dat zo snel mogelijk nu een eerste stap gemaakt wordt vlees- en zuivelproducten. Met het MoP-label zijn de omstandigheden van het dier tijdens de productie op het niveau van het houderijsysteem volledig inzichtelijk voor

de consument, zodat een beter afgewogen keuze kan worden gemaakt over welk product gekocht wordt.

Wat is MoP labelling?

MoP-labels zijn labels op producten die concreet en grofmazig aangeven onder welke omstandigheden bepaalde dieren zijn gehouden. Alhoewel er een verschil zit tussen dierenwelzijnslabels en een MoP-label, lijken ze wel op elkaar. Een dierenwelzijnslabel is veel gedetailleerder en levert een betere indicatie van het niveau van dierenwelzijn, maar is ook complexer om te communiceren. Het MoP laat met verschillende indicatoren zien op welke wijze een product is geproduceerd. Met voorbeelden kan worden aangegeven wat de consument zich kan voorstellen bij een bepaalde methode van productie.

In Nederland kennen we de labels al in de vorm van de codes die je ziet op eieren. In dit systeem geeft 3 aan dat een product uit een kooisysteem komt, terwijl een 2 aangeeft dat een product voldoet aan EU-standaarden. Een 1 staat voor vrije uitloop ei, en een 0 voor biologisch en daarmee 3 sterren Beter Leven Keurmerk, wat extra wordt benadrukt doordat ook dat keurmerk op het product prijkt. Door het MoP-label wordt duidelijk uit welk houderijsysteem een product afkomstig is, en daarmee ook welke producten wel en niet aan EU-standaarden omtrent dierenwelzijn voldoen. Waar Nederlandse standaarden nog hoger liggen dan de standaarden in de EU, kan ook dit duidelijk worden gemaakt binnen een dergelijk puntensysteem.

Waarom MoP labelling?

Het huidige keurmerkenbestand aanvullen met een door de overheid opgelegd MoP-systeem is wenselijk om verschillende redenen. Allereerst omdat het een extra differentiatiemogelijkheid biedt aan Nederlandse boeren met oog voor een betere levenskwaliteit voor dieren in een concurrerende markt. Ook supermarkten kunnen zich met dit label beter profileren wat betreft duurzaamheid. Als het een Europese verplichting wordt om alle dierlijke producten herkenbaar te labelen dan geeft dat meteen het onderscheid met anonieme, ondermaatse import aan. Dit is positief voor de concurrentiepositie van de Europese boeren. Het kan daarmee onderdeel zijn van

het pakket aan verbeteringen voor kansen op de markt waar D66 naar vroeg in de motie die we op 12 december van 2019 hebben ingediend.²¹

Ook biedt het consumenten, naast het Beter Leven Keurmerk, een betrouwbare informatiebron met betrekking tot de diervriendelijkheid van productie. Omdat het niet alleen het betere deel van het aanbod onderscheidt, maar transparantie biedt over het gehele aanbod. Uit onderzoek van de Wageningen Universiteit blijkt dat een meerderheid van de consumenten (66%) het belangrijk vindt dat keurmerken worden geborgd door een onafhankelijke partij en dat keurmerken betrouwbaar zijn (74%) en goede informatie bieden (68%).²² Verder blijkt dat consumenten behoefte hebben aan transparantie en goede (wetenschappelijke) onderbouwing ten aanzien van keurmerken. Door als overheid een centraal opgesteld informatielabel te hanteren, wordt deze duidelijkheid aan consumenten geboden. Dit keurmerk vervangt bestaande, succesvolle keurmerken als het Beter Leven Keurmerk niet, maar werkt aanvullend kaderend en categoriserend. Daardoor vervalt de noodzaak voor nog meer keurmerken, die uiteindelijk verwarrend zijn voor consumenten.

Het toepassen van MoP-labelling motiveert supermarkten om bepaalde MoP-niveaus niet meer aan te bieden. Bij het voorbeeld van de eieren heeft het MoP-label bijvoorbeeld bijgedragen aan een verandering in het aanbod van grote supermarktketens. Bij veel supermarktketens is nu de laagste standaard het scharrelei, waarmee voorbij het huidige wettelijke minimum van kooi kip eieren wordt gegaan. Zo kan de markt bijdragen aan diervriendelijkere productiemethoden.

De vorm van een MoP-label

D66 vindt het belangrijk dat op het moment van aankoop een goed beeld wordt meegegeven van de leefomstandigheden van het dier. Bij aankoop moet te zien zijn voor de consument wat dat betekent voor het dier: wat voor stal, hoeveel dieren, wat voor ras is gebruikt, wat voor voer het heeft gekregen, welk materiaal aanwezig is in de stal en of er daglicht is? Dit kan bijvoorbeeld in de vorm van een QR-code op verpakkingen waar een video te vinden is over de algemene leefomstandigheden van het dier waarvan het product een bepaald MOP-niveau heeft gekregen, maar

het kan ook in de vorm van een representatieve foto of afbeelding met cijfer op de verpakking. Het belangrijkste is dat de consument weet hoe 'scharrel' of 'vrije uitloop' omstandigheden eruitzien op het moment van aankoop. Alleen zo kunnen consumenten verantwoordelijkheid nemen voor de aankopen die ze doen.

Voorstel: We zetten in op maximale transparantie in supermarkten met Method Of Production Labels op dierlijke producten.

5. Dierenwelzijn op de internationale agenda.

De laatste pijler van het dierenwelzijnssysteem verbeteren is het dierenwelzijn buiten Nederland aanpakken. Omdat Nederland een internationale speler is op het gebied van dierlijke producten, en we ook diverse goederen importeren, is het belangrijk om niet alleen nationaal maar ook internationaal goede afspraken te maken over diervriendelijke productie. Dit zodat dierenwelzijn wereldwijd wordt verbeterd, maar ook zodat een level playing field ontstaat waarin boeren en producenten van dierlijke producten op een eerlijke manier met elkaar kunnen concurreren in een vrije markt. We trekken het robuuste systeem dat we in Nederland aan het bouwen zijn door naar Europa en de wereld. Ondertussen verwachten we van supermarkten dat zij geen producten in de schappen leggen die niet voldoen aan de Nederlandse standaarden. D66 heeft hiertoe een voorstel ingediend dat de kamer heeft aangenomen.²³

Binnen Europa

Binnen Europa betekent dit dat de inzet van Nederland blijvend erop gericht moet zijn om dierenwelzijnstandaarden verder omhoog te krijgen. De laatste dierenwelzijn strategie van de EU stamt uit de periode 2012-2015. Alhoewel deze strategie veel zoden aan de dijk heeft gezet in bepaalde houderijsystemen, bijvoorbeeld door het verplichten van groepshuisvesting voor zeugen, valt er op veel terreinen nog veel winst te boeken. Dieren kunnen bijvoorbeeld nog steeds over veel te lange afstanden worden vervoerd. Ook blijkt handhaving bij lidstaten nog een heikel punt.²⁴ De Europese dierenwelzijn strategie wordt de komende jaren herzien. D66 wil dat Nederland in de herziening van de strategie de volgende punten realiseert:

- Een Europees MoP-systeem voor transparantie op dierenwelzijn in de keten.
- Een lager wettelijk maximum voor hoe lang dieren mogen worden vervoerd en toereikende handhaving hierop.
- Het verankeren van dierenwelzijn in het Europese landbouwbeleid.

- Het verankeren van dierenwelzijn in handelsverdragen die worden gesloten door de EU.
- Het updaten van het wetgevingskader naar de meest recente wetenschappelijke onderzoeken.
- Uitgebreide rapportagevereisten voor lidstaten op dierenwelzijnsaspecten.

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit moet hier volgens D66 de leiding in nemen in Europa. Dat betekent dat de minister proactief voorstellen doet als zij Nederland vertegenwoordigt bij de Landbouw- en Visserijraden, raden waar de minister samenkomt met de andere Europese ministers. Maar ook dat ze coalities smeedt met soortgelijke landen, om ervoor te zorgen dat deze punten, in samenwerking met het Europees parlement, zo snel mogelijk in Europese wetgeving terechtkomen.

Ook geven we ons wensenlijstje natuurlijk mee aan onze D66-Europarlementariërs. Zo zorgen we er samen voor dat dierenwelzijn hoog op de Europese agenda staat en blijft staan.

Buiten Europa

Maar ook buiten Europa liggen kansen waarvoor we een stevige inzet nodig hebben binnen de EU. Handelsverdragen zoals het vrijhandelsakkoord tussen Canada en de EU, het Comprehensive Economic and Trade Agreement (CETA), en het Economic Partnership Agreement met Japan bieden de uitgestrekte kans om dierenwelzijnstandaarden binnen de EU goed te waarborgen, terwijl gezamenlijk wordt opgetrokken om het dierenwelzijn in de jurisdictie van beide partijen te verbeteren. Deze kans moet echter wel worden aangegrepen. D66 vindt het belangrijk dat de Nederlandse overheid bij vrijhandelsakkoorden die door de EU worden gesloten zich blijvend inzet op voldoende aandacht voor dierenwelzijn. CETA zette al een stap in de juiste richting door het onderwerp dierenwelzijn concreet te benoemen. Ook in het akkoord met Japan is een basis gevormd voor samenwerking op dit onderwerp. Maar het kan nog verder worden uitgebreid door dierenwelzijn net als milieu (hoofdstuk 24 van CETA) een eigen hoofdstuk geven in verdragen of een

vast onderdeel te laten zijn van de onderhandelingen. Er moeten daarvoor strikte voorwaarden en minimum vereisten worden gesteld die een race to the top faciliteren.

Ook dit moet op Europees niveau constant worden aangekaart. Zo werkt Nederland in een internationale context naar een situatie toe waar we ons niet afschermen voor internationale markten, maar elkaar als landen verantwoordelijk kunnen houden als het dierenwelzijn niet op orde is.

Voorstel: Nederland internationaal koploper én kartrekker worden in het agenderen van dierenwelzijn. Dierenwelzijn moet een vast onderdeel zijn van alle handelsverdragen.

Eindnoten

- 1 <https://edepot.wur.nl/470938>.
- 2 <https://wetten.overheid.nl/BWBR0030250/2020-01-01>
- 3 <https://animalfreedom.org/paginas/informatie/5vrijheden.html>
- 4 De Waal, F. (2016). Zijn we slim genoeg om te weten hoe slim dieren zijn? (1st ed.). Atlas Contact.
- 5 [http://animalbehaviorandcognition.org/uploads/journals/17/AB&C_2017_Vol4\(4\)_Marino_Allen.pdf](http://animalbehaviorandcognition.org/uploads/journals/17/AB&C_2017_Vol4(4)_Marino_Allen.pdf), p. 482.
- 6 https://animalstudiesrepository.org/cgi/viewcontent.cgi?article=1042&context=acwp_asie, p. 15.
- 7 <https://frontiersinzoology.biomedcentral.com/articles/10.1186/1742-9994-11-20>.
- 8 <https://www.uu.nl/organisatie/faculteit-diergeneeskunde/dierenwelzijn>
- 9 <https://www.uu.nl/organisatie/faculteit-diergeneeskunde/dierenwelzijn>.
- 10 <https://www.rda.nl/binaries/raad-voor-dierenaangelegenheden/documenten/publicaties/2018/12/21-rda-denkkader/denkkader/RDA+Denkkader+Dierenwelzijn+%28WEB-SITE%29.pdf>, p. 23.
- 11 De Wet Dieren en daarbij behorende Besluit houders van Dieren.
- 12 Art. 1.8 Besluit Houders van Dieren en art. 1.17 Besluit Houders van Dieren (<https://wetten.overheid.nl/BWBR0035217/2018-07-01>)
- 13 https://www.dierenrecht.nl/fileadmin/user_upload/Rapporten/Naleving_dierenwelzijnswetgeving_in_de_vee-industrie_2014.pdf
- 14 <https://www.nvwa.nl/nieuws-en-media/nieuws/2019/03/05/nvwa-kijkt-of-varkens-voldoende-kunnen-onderzoeken-en-spelen>.
- 15 <https://www.varkensinnood.nl/sites/default/files/2019-02/rapport-afleidingsmateriaal-juli-2018.pdf>.
- 16 <https://www.varkensinnood.nl/sites/default/files/2019-02/rapport-afleidingsmateriaal-juli-2018.pdf>.
- 17 <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/09/04/feitenonderzoek-toezichtsketen-en-tekortkomingen-hierin-kleine--en-middelgrote-slachthuizen-noord-nederland>.

- 18 Minister zegt het zelf: "Ik streef een cultuur na waar stevige en consequente handhaving in alle onderdelen van de NVWA de norm is, waar de belangen van voedselveiligheid en dierenwelzijn boven iedere twijfel verheven zijn". Dit geeft aan dat het nu nog niet het geval is. <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/kamerstukken/2019/09/12/kamerbrief-over-rapport-onderzoek-naar-kleine--en-middelgrote-slachthuizen/kamerbrief-over-rapport-2solve-inzake-onderzoek-naar-kleine-en-middelgrote-slachthuizen.pdf>.
- 19 <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2020Z03086&-did=2020D06518>.
- 20 <https://www.rda.nl/over-ons>
- 21 Motie 28 973-232 van het lid de Groot.
- 22 De Hek, P. A., Immink, V. M., Tacken, G. M. L., Ruissen, A., van Haaster-de Winter, M. A., & Meeusen, M. J. G. (2012). Kracht van keurmerken: een systematisch inzicht in keurmerken en de beleving door de consument. LEI, onderdeel van Wageningen UR.
- 23 <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-31532-246.html>.
- 24 <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/animal-welfare-31-2018/nl/>.